

UČITELJSKI LIST

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo in upravnništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. — Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Sepić, nadučitelj u Buzetu. Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 24.— Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 26

V Trstu, dne 10. septembra 1923.

Leto IV.

TESNOBA

Če je bilo kedaj življenje, to večno presnavljanje, prepredeno z neprestanimi fizičnimi in psihičnimi boji, to je: če je bilo nestrpno človeško bitje, iščoč novih oblik in novih potov za zavarovanje lastne eksistence, pod težo more, ki se zrcali na naših obličjih, je to danes in najpopolnejše bitje — človek, ovit v pajčolan tesnobe, skoraj resignirano pričakuje, kaj mu prinese bodočnost. Slutiti razpotje in raztezajočo se praznino, ki se mora napolniti z novo vsebinsko vrednostjo, a ta nepričakovani zastoj ga je tako prevzel, da s svojo razorano in razdvojeno duševnostjo ne more doumeti bistva velikega dogodka. Četa je trudnih delavcev, komaj došlih iz krvavega boja, iz težkih dni, polnih infernalnih dejanj, zlobnega dela, ki hoče ven v jasnino, do katere pa nima še jasno opredeljene slike; utrujeni in izčrpani udje so omahnili, čelo je temno in misli zveržene, da je kot bolnik z nemirnimi živci.

Tako je danes in ni čudo. Ni čudo, če nam je tesno in se nas loteva strah. Saj smo priče bestialnostim v tej ali oni obliki. Nad nami se steza zla moč, ki nas lahko vsak čas z vso kruto brezobzirnostjo lopne in podere naše upe, naše ideale in eksistenco. Vsepovsod so same «višje potrebe», ki diktirajo — razkrajanje. Zato tudi sam lov za udobno ali sigurno streho in — nemoralna.

Tu pa zastane človeku sapa in vsiljuje se mu vprašanje, kam dospemo po tej poti. Ali naj se tudi in celó mi udinjamo raznim trenutnim varljivim udobnostim in gremo mimo človeka?!

Res, da smo trudni od vojne vihre in njenih s trpljenjem združenih posledic, od celotnega mrzličnega življenja, a kljub temu: ali nas to opravičuje, da se izneverimo v nasprotno smer

UGLED UČITELJSTVA

Dobili smo okrožnico, ki nas prav nič ne iznenadja. Pripravil nas je nanjo že bivši podprefekt postojnskega okraja, ki pa ni dočakal osebnega zadoščenja, da bi jo sam razposlal učiteljstvu. To je okrožnica, ki nas opozarja na stanovski ugled in na vestno vršenje dolžnosti.

stremeči nalogi? Smemo li res opravičeno zreti brezbržno na plasti, ki so kot nemirne čebele v ulnjaku brez matice in nimajo volje do življenja? Nemirni smo in nismo zadovoljni, a odtujevali naj bi se plodovitemu delu, ki naj vodi k spoznavanju! Nasprotno: treba je močnih krepkih osebnosti, ki ne omagajo v borbi za novo življenje, v borbi za ideale, ki jih trda realnost ne ubija, temveč kleše iz njih močne značaje, ki ne izgube vere v sebe in bodočnost. Vse drugo je menda škodljivo pustolovstvo brez višjih duševnih vrednot in nevredno učitelja.

Zato hočemo ustvarjajočih sil z dobro voljo pomagati človeštvu iz splošnega kaosa, povzročenegega po egoizmu najnižje vrste.

V naših vrstah so izkušeni delavci-borci z idealnimi stremeljenji, ki delajo ne za čast in visoko plačilo, temveč zaradi vrednosti plemenitega dela — brez katerega bi življenje ne imelo nobenega smisla — delajo za naš moralni in gnotni napredek in trdno upajo, da se njih število pomnoži z mladino, ki kaže stremeljenja po samoizobrazbi. A ker so mladi in nemirni, treba jih je umiriti s toplim nasvetom, da bodo vedeli kaj, kam in kako hočejo in ne pojdejo mimo aktualnih vprašanj kot smo šli mi, ki se nismo seznanili s pravimi potmi in cilji. Ni mogoče zanikati idealnega in požrtvovalnega delovanja v naših vrstah, a priznati moramo, da prve orientacije ni bilo, zato nismo mogli presojati življenja in njegovih razmer s pravilnega stališča.

Ker imamo danes dovolj izkušenj, koliko je vredna duševna samostojnost in samodelavnost, poiščimo mlade in peljimo jih v krog delavcev, ki naj poklonijo svoje mlade energije v prilogo onim, ki hrepené po življenju.

V to pa se moramo najprej oprstiti moreče tesnobe.

Ogromne večine učiteljstva bi v resnici ne bilo treba opozarjati, naj vrši svoje dolžnosti. Vrši jih brez okrožnic in tudi brez nadzorstva, kar morejo potrditi nadzorniki sami, ki imajo prevelika okrožja, da bi vsako šolo obiskali in nadzorovali kakor bi bilo treba. Tudi ugleda učiteljstvo ne zapravlja; manj zdaj kakor ob vsakem drugem času, ker je življenje prerեսno, da bi se predali lahkomiselnosti, če je sploh

mogoče, da se ves stan kar na slepo lahko miselnosti preda.

Zato pa je krivica, če se vsemu stanu pošlje opozorilo, kaj njegov ugled pospešuje ali zmanjšuje, kaj ga ovira v vršenju dolžnosti. Če v zamemo okrožnico tako, je žalitev za učiteljstvo, odštevši nekatere redke izjeme, ki jih sami obsojamo.

Kakšno je naše delo, kako lahko in prijetno, vemo najbolje sami. To je delo, ki ruši živčevje in ki izroča delavca tuberkulozi. Kjer ni higienskih prostorov za pouk in kjer so razredi prenapolnjeni, je učitelj žrtev, ki je nihče ne pozna. A če bi bilo v zdravstvenem in učnem pogledu najbolje preskrbljeno, je učiteljstvo izročeno samovolji, ki se kmalu ne najde v kakem drugem stanu.

Temu primeren je tudi naš gospodarski položaj. Če si sam, se boš že še kako prebil skozi vsakdanje potrebe; če imaš rodbino, boš šel v dolgove, ako ne boš hotel pustiti, da tvoji otroci stradajo. Učitelj se šteje med deklasirance, ako ni imel sreče, da je izšel iz hiše, ki ga ne pozabi.

V meščanski družbi igra ugled veliko vlogo, toda ta je odvisna od gmotnega položaja človekovega. Takega lažnivega ugleda ima učiteljstvo le malo in ga tudi ne išče. Bilo bi žalostno, ko bi nas ljudstvo ne cenilo radi boljšega deleža, ki si ga je naš stan izbral. Sami dobro vemo, koliko tehtamo, kjer vršimo svoj poklic, zato ni treba, da nas o tem poučujejo okrožnice.

Vzlic temu pa moramo povedati, da se naš ugled izpodnaša, ako se nam jemlje še tisto malo, kar si mora pridobiti z delom vsak učitelj še poleg svoje službe, ako hoče pošteno preživeti svojo rodbino. Večina kategorij delavstva zasluži danes več kot učitelj, zato smo navezani na postranske zasluge v svojem prostem času. Država nas v to naravnost sili, ker nam ne da zadostnega kruha. Na drugi strani pa nam zdaj brani, da bi si pomagali kakor je določeno. Razlogov, ki jih navaja okrožnica v skrbi za naš ugled, ne moremo priznati. Na svoj stanovski ugled smo bili sami vedno ljubosumni, morda celo preveč, a predvsem na oni moralni ugled, ki nam je branil, da bi se lotili poslov, ki bi ne bili združljivi z našimi poklicem. Zato razlogi v okrožnici ne držijo, ne držijo tako, kakor je mislil, da bodo držali, tisti, ki nam jo je pripravil.

CEL IN VES

Dr. A. Breznik ima v svoji slovnici (II. izd.) na 111. str. v 214. §: **Cel** vrček piva na en dušek udušiti, je bila njemu igrača. Isto ponavlja v svojem pravopisnem slovarju pri števniku enem. — Ubogi človek, ki je pogoltnil celi vrček! Pri besedi cel pa ima pravilno razlago o njeni rabi in se mu je na omenjenih mestih pač le zaletelo.

Končno pa je veliko vprašanje, ali je res grob učiteljevega ugleda, če ni zaprt med štiri stene, zakopan med zaprašene papirje in plesnive knjige, od tistega dne, ko so mu uradno razložili in dokazali, da je zrel, pa do tedaj, ko mu bobneče odmevajo žebli v krsto. Bili so časi, ko se nam je štel v največji greh tako zapredanje. Izganjali so nas na sveži zrak in radi smo se ga priučili, zakaj iz ljudstva smo in za ljudstvo. Kjer nam je potrebovalo, tja smo šli in pomagali nesebično in v javno korist, ker je ves naš poklic tak, da javnosti koristimo. Nič se nismo bali za ugled, zato ga nam tudi ni nedostajalo. Vedeli smo, da kdor hoče učiti otroke, mora poznati tudi starše in jim biti po svojih močeh prav tako v pomoč, kakor gojencem, da se najde vez med šolo in domom, kar je neobhodno potrebno za uspešen pouk. Nismo mogli biti mrtve mumije, ampak smo morali nasledovati življenje in iti z njim vstric. Ko bi ničesar drugega ne naredili kot da smo branili posebno šoli odraslo mladino propadanja s tem, da smo jo imeli v društvih pred očmi in zaposlili s kulturnim delom, ko bi se sicer pogrezala duševno in нравno, smo mnogo dosegli.

Zdaj je resnica nasprotna. Kar je nekdanj koristilo, zdaj škoduje in posebno škoduje ugledu učiteljskega stanu. Opozarjajo nas na naše dolžnosti in nas zopet zavračajo v šole, kakor da smo kadarkoli in kjerkoli zavrgli svoj poklic.

Kaj naj rečemo na to? Ali naj povemo, da se ni treba bati radi našega ugleda? Da skrbimo sami dovolj zanj? Ali naj ugovarjamo, opirajoč se na zakonodajo?

Menimo, da je vse to odveč. Kakršni so časi, tak je naš ugled. Danes ni največji, okrožnica nam to dokazuje. Nekateri sicer pravijo, da ne gre tu v prvi vrsti za ugled, mislimo pa, da ni tako. Ko bi ne bil naš stanovski ugled v nevarnosti, bi okrožnica ne govorila o njem.

Trdno pa upamo, da se bo ta ugled zopet dvignil, četudi danes in jutri še ne. Tedaj ne bodo potrebna opozorila. Stvari bodo šle po pravem tiru in take okrožnice bodo izostale. Skrbimo, da se dvigne naš stanovski ugled, da nas ne bodo učili, kako naj si ga varujemo! Skrbimo, da si ga ojačimo z lastno neoporečnostjo v očeh staršev, ki nam zaupujejo svojo deco!

Koder koli naj hodim, s komer koli naj govorim, kar koli naj čitam, vedno in povsod mi bije v ušesa ta le **cel** v napačni rabi.

Kar celega vola so pojedli! — Nemogoče! Saj so ga vendar prej razsekali in razdelili med goste. Zato: Vsega vola so pojedli. Pravljicni zmaj je požrl celega vola, ker ga ni ne raztrgal ne prežvečil. Kače požirajo cele živali. Ta požira kar cele kose.

Beseda cel se rabi pri predmetih, o katerih pou-

darjamo, da niso ne razrezani ne razsekani ne razdrobljeni ne razkosani ne prelomljeni ne pretrgani ali raztrgani ne razbiti ali ubiti ali prebiti ne počeni ne prevrtani ali preluknjani.

Kaj si hleb razrezal; **celega** bi bil prinesel! Ali je pa še **ves**? Ali ga nisi kaj odjedel? — Nisem mislil, da prinesem cela jajca domov; glej, nobeno se ni ubilo. Imam dva počena in dva cela kozarca. Ta obleka je še cela, pa je vsa zamazana. Vsa stekla so razbita, samo eno je še celo.

Števniki ves, vsa, vse rabimo pri vseh pojmihi in predmetih, o katerih ne mislimo ali sploh ne moremo misliti, da bi bili razdrobljeni, raztrgani, razbiti ali kaj takega kot je naštetu zgoraj.

a) Pri pojmihi. Vsa misel je napačna. Vse upanje je šlo po vodi. To je vsa sreča! Ves trud je brezuspešen. Vse delo je zaman. Vsa znanost, vsa veda. Slišal sem ves govor, vso pridigo, ves prepir. Bil sem pri vsej maši. Ves narod, vse ljudstvo, vse človeštvo se veseli. Z vso besedo povedati. Vso besedo napisati (ne kratice).

b) Pri besedah, ki pomenijo čas. Vso sekundo, vso minuto, vso uro, ves dan, vso noč, ves teden, ves mesec, vse leto, vso zimo, vso pomlad, vse poletje, vso jesen, vse jutro, ves večer, ves dopoldan, ves popoldan, vse življenje, vso dobo, vse stoletje, ves vek, vso večnost, ves čas, vse razdobje, vso mladost, za vse vojne, za vsega vladanja se je nekaj godilo. — Zato je napačno tako govorjenje: celo uro sem moral čakati, prav: vso uro; šli so tisto celo noč, prav: šli so vso tisto noč; cele tri dni in noči, prav: dolge tri dni in noči.

c) Pri besedah, ki pomenijo kraj. Ves gozd smo posekali, ves travnik pokosili vso njivo preorali. Vse polje je preplavljeno. Vsa gora se blesti v večernih žarkih. Vse pogorje je pokrito s snegom. Vsa dolina je že zelena. Vsa streha je udrta. Vsa ulica, vsa vas, ves trg, vse mesto, vsa dežela, vsa država je razburjena. Vsa Italija, vsa Evropa, vsa zemlja. Vse nebo se žari. Vso pot smo peli. — Stare sem slišal govoriti: Za ves svet bi ne napravil tega. Mladi seveda čivkajo: Za cel svet bi ne napravil tega.

č) Pri predmetih. Vsa hiša je zgorela. Že vse drevo je v cvetu. Vsa veja se je posušila. Vsa rastlina je polomljena. Ves list so objedle gosenice. Prečital sem vso knjigo, vse Sveto pismo. Popisal sem vso pisanko. Porabil vso plačo. Ves stotak sem izdal. Ves pod je pomazan. Stopam na vse stopalo. Vsa noga me je razbolela, vsa glava mi je otekla, vse telo me boli.

d) Pri besedah, ki pomenijo kako skupino, je napačno rabiti besedo cel. Pred cerkvijo je kar cela vrsta beračev; prav: Pred cerkvijo je kar dolga, velika vrsta beračev. Nabral sem cel šopek cvetic; prav: Nabral sem velik, precejšen, lep šopek cvetic. Nabrala se je cela truma ljudi; prav: Nabrala se je velika, precejšnja ogromna truma ljudi. Ta nosi kar cele sklade drv; prav: Ta nosi kar sklade drv. Pomisli, to stane cel stotak; prav: Pomisli, to stane kar stotak.

e) Napačna je tudi ta le raba: To je cel človek, cel mož, cel poštenjak. Pravilno: To je pravi (popoln) človek, pravi mož, pravi poštenjak. Tudi: To je mož na mestu! To je možak! Naš Jožek je že cel mož; prav: Naš Jožek je že pravi mož, velik mož, dorasel mož! Ali: Naš Jožek je že mož! Ta žena je cela pijanka; prav: Ta žena je velika pijanka, grda pijanka. Ta je cel norec; prav: Ta je velik norec, izrazit norec. Cel učenjak; prav: Velik, pravi učenjak.

f) Pri posodah rabimo po pomenu. Ves sod sem že potočil. Poln sod vina smo izpili, ali kratko: Sod vina smo izpili. Vsi sodovi so se razsuli, samo ta je ostal še cel. Razlil sem polno vedro mleka. To jajce ni več celo; ali ne vidiš, da je počeno. Dete je pojedlo vse jajce (pa ni požrlo celega). Zato: Poln vrček piva na en dušek udušiti, je bila njemu igrača.

g) Napačne so tudi te le spojenke: celodneven, prav: vsedneven; vsednevni pouk; celoleten, prav: vseleten; ta ima pa kar vseletne počitnice. Od Hrvatov smo si izposodili tudi tu lepi cvetki: celokupen in celokupnost, ko imamo svoje lepe besede; za celokupen: celoleten in celovit; za celokupnost pa: celota, celost, celotnost, celovitost.

Ivan Matelič.

MLADINSKI ODER

Gledališni repertori zapadnih narodov se le malo ozirajo na predstave za mladino. Manjka dobrih iger, in pravljica snov se po večini da tehnično le teško dobro vprizoriti. Tudi so igralci tako specializirani za podajanje krakterjev «večnega trikota». — ki je koncem konca bistvena vsebina modernih dram, — da bi se težko znali uživati v snov mladinskih iger.

Pri nas gre boljše! Naši mladinski odri so začeli pridno delati. Igralci pa niso igralci po poklicu, ampak otroci sami. Zal imajo pa naše predstave tudi svojo Ahilovo peto. Le malo je med nami ljudi, ki bi trošili svoje energije zaradi stvari same in pa iz prepričanja, da je mladinski oder najboljše vzgojno sredstvo, da pomaga k samostojnosti. Po večini — in to vidimo najbolj pri Lahih — nosijo mladinske predstave značaj dobičkaželjnosti in še česa drugega. Mladinski oder goji pri nas najbolj intenzivno «Le ga nazionale» s svojimi «Ricreatorii».

Šole in pouka mladinskih predstav zna ceniti le malokdo. Še več: pri nas — in tudi v naših vrstah — se dobe ljudje, ki so še tako zabubani v vzgojslovje samostanskih šol srednjega veka, da vidijo v «novotariji» mladinskih odrov kvaren upliv na šolo šolskih klopi. «Disciplina gre k vragu — In končno: kdaj naj se uče poštevanke, če žive za čas priprav samo za igro, ki se vadi?»

Da se izmotamo iz starih predsodkov bo res treba kaj več časa.

Edino Rusija, ki je uničila vso staro zgradbo, da zida novo, je šla povsem novo pot: Tam se ustanovljajo mladinska gledališča, ki so povsem lastnina otrok. Otroci si izberejo igro, otroci si razdele uloge in otroci se sami uče. Nič parfuma, nič po strokovnjakih priznane oderske in igralske tehnike! Igra se tako kot pojmi otrok sam. V teh gledališčih je knjižnica, in izdaja se list, ki ga urejujejo in ki so mu sotrudniki in kritiki — otroci.

Marsikaj je že prišlo od vzhoda na zapad. Tudi to bo prišlo, ko se izčisti.

ISTRA - KOLONIJA

Kad pomišljamo za razloge poznatog progonstva jugosl. učiteljstva u Istri sa strane talijanskog naroda i vlade, na monogošta pomišljamo. Rekosmo: Talijani nas ne razumiju, smatraju nas još i sada Austrijancima, dušom i srcem; ne poznaju našeg jezika, drže nas nekulturnim ovčarima i praščarima, a ne narodom razvitog književnog jezika lijepe kulture; mrze nas starom ukorenjenom mržnjom civiliziranog naroda proti barbarima; a nakon rekosmo — nas se hoće asimilirati, raznaroditi potalijančiti. Da svi ovi narodi vrede i stoje, radi kojih nas se proganja, nema dvojbe; ali ne pomišljamo, da opstoji još jedan, ne neznatan razlog našeg proganjanja, a ta je hiperprodukcija talijanske inteligencije, osobito učiteljstva. Italija imade prevelik broj činovnika, koje ne može država zaposliti u svojim starim pokrajinama, Italija imade hiljade i hiljade nezaposlenih radnika, koji ne mogu naći zarade u svojoj domovine. Odlaze u svet, daleki svet sviju kontinenata, trbuhom za kruhom. Za svoja «suvišna usta» Italija je pridobila i našla svoje kolonije u Eritreji, Tripolisu i Somaliji. Ne zadovoljavaju one već potrebama. Pa daleko su ove zemlje, pretople i spojene s raznim neprilikama i nevoljama. Istra i čitava Julska Krajina jeste blizu, na vratima stare Italije. Amo k nama vuče ih naša zemlja. Suviša usta naći će ovuda i kruha i zarade i službice. Istra je ovako postala talijanskom novom kolonijom.

I kod nas imade već priličan broj učitelja i učiteljica iz stare Italije. Čudimo se ne malo: dolaze i u najzabitnija naša sela, gde se nalaze nikakvog komforta, nikakve zabave, a ponajveć ni poštene hrane ni stane, dolaze u naše krajeve iz gradova — pa ipak, kako se vidi — rado žive medju nama. Rado il ne rado, napokom, samo da su došli do kore hleba. Eto, potreba i hiperprodukcija činovništva tera talij. učiteljstvo k nama. A kad uz to istaknemo, da dolaze u naša sela, gde nikoji ne govori talijanski, moramo se diviti talijanskoj sposobnosti prilagodljivnja. Bisogna adaptarsi! I moraju dašto prilagoditi se već iz nagona do svoje egzistencije. Narav je silna moć. Talijan rado žive a još radije veselo žive. Ova njegova naravna sklonost i sposobnost do života vabi ga k nama, pa makar ne bili mi ni lepi ni kulturni, a naša zemlja lepa. Životni nagon Talijana je velik, što im se mora upisati u krepost, ali mi svi ćemo to oćuteti na svojoj koži. Oni će živeti na uštrb nas domaćinaca-urođenjeka, i istisnuti će nas iz naših položaja usled fizičkog zakona: gdje je jedno telo, ne može biti drugo. Evo, tu leži uzrok i razlog, da mi gubimo službe suspenzijom, penzijom i progonom. Mi Jugosloveni moramo ustupiti svoja stara mesta došljacima; svoj svakidani kruh moramo ga deliti ili dati suvišnim ustima iz čitave stare kraljevine. Nije baš uljudno ni moralno, da mi moramo ostaviti svoju rodnu grudu; nije to u skladu sa zakonima pravice i moralke, ali je — razumljivo.

I danas se pojavio u drugom pojačanom izdanju onaj sredovečni germanski Faustrecht, a mi kao slabiji i nakovalo — moramo se i mi prilagoditi — seliti se u druge države tražeći zalogaše kruh. Doduše to nas ogorćuje i vredja i mi prosvedujelmo, tužimo se pozivajući se na prirodno i društveno pravo, ali — politika uz bok gladu — zatvara usta, oči i uši Pravici i zakonitosti — i jesmo žrtve bespravljia, a sada ćemo dodati, žrtve kolon. i kolonizacije, žrtve suvišnih ljudi, što ih ne može da hrani vlastita zemlja.

Glede ovog pitanja reko mi nedavno neki inače dobar Talijan, činovnik: Čudim se vama Slavenima kad zahtevati oštati u Istri; verujte mi, najpre ćete vi ostaviti zemlju, a onda doći ćemo mi domaći Talijani na red. Ja sam, eto, već potražio drugu službu, za slučaj da budem maknut. Da je ovaj moj Talijan govorio istinu, potvrđuju u tome drugi slučajevi u Istri, gde se narivaju «regnicoli» domaćim Talijanima, te im nastoje oduzeti položaj, mesto, radnju, zaradu. Čuo sam jednog domaćeg talij. radnika: Prvi smo mi Istrani, a onda tek «furesti». — Kruh je veliko savremeno pitanje, koje ruši a još će snažnije malo kasnije, svaku sentimentalnost, bratstvo i nacionalizam. Bude li ovako dalje išlo, sukobiti će se pravo Istrana s nepravom «regnicola».

Opazili smo i to, da su se osobiti tršćanski talij. kolegi protivili poplavi talij. učiteljstva iz stare Italije tako, da su zahtevali od ovih ispit osposobljenja. — Već se čuje glasno prigovaranje talij. kolega proti onima koji dolaze k nama s trbuhom za kruhom. — Znadem ne samo za jedan slučaj, gde se istarski talij. učitelj bori, da ostane na svojem službenem mestu proti kolegi došljaku iz stare Italije.

Ali sada, 1. oktobra, izgleda dolazi k nama u našu zemlju mnogo učitelja «regnicola». — Sva su sada učiteljska mesta u Istri raspisana za natečaj. Dolaze glasovi s službenih izvora, da imade natecatelja za svaki kotar po par hiljada; u svemu želi u Istru doći 5—6 hiljada naših talij. kolega i kolegica iz stare Italije. Za koje neznatno seosko naše selo natecalo se do stotine natecatelja; što presenećuje sve nas a i same Talijane, a ponajviše naše oblasti. Šta da one urade? Svakako se nalaze u ne maloj neprilici. Rado bi ustupile sva naša uč. mesta, talijanska i slovenska, braći iz stare Istre, ali ne će smeti... Svakako do nas jugosl. učiteljstva — ne će imati niko obzira. Mi moramo iščeznuti, dašto, kao «jugosl. propağandasti», i jer ne ćemo da svoju škol. mladež gojimo u «državnom duhu», inače s razloga — što mi moramo svoj krušac predati suvišnim kolegima, pa makar mi gladovali i umirali. Tà još nije svršio — rat! Još on hara, pali, ruši, obara — egzistencije nas jugosl. učiteljstva... I ovako, je li? širi se kultura u barbarskoj Istri med divljim slov. pućanstvom! Ovako, je li! radi se onim i složi med oba naroda u našoj «poliglotskoj» Istri, inače koja mora postati istojezična, da bude mira, reda, ljubavi i sloge!

Dar. Tov. Josip Toroš, ki se ne more udeležiti turneje pevskega zbora, čigar član je, daruje zboru 100 L. (sto lir) z geslom: Nesite naše mile pesmice v širni svet! Odbor se mu tem potom zahvaljuje.

Prvi plameni. Te zbirke skladb, izdanih od Zvezinega pevskega zbora, doslej še niso vsi plačali. Zato jih pozivamo, naj to že store. Denar je poslati tovarišici Jelici Čokovi, Katinara pri Trstu.

SAMOIZOBRAZBA

Herbert Spencerjev „Uvod v študij sociologije“ (Ferdo Kleinmayr) (Konec)

Poleg priprave v biologiji je potrebna sociologu priprava v dušeslovju ali psihologiji. Razložiti si namreč ne moremo niti prilično družabnih pojavov, ako ne spoznavamo načina mišljenja in čustvovanja posameznega človeka. V družabni tvorbi se nič ne pojavi, kar bi ne izviralo iz nagiba posameznega individua, ali iz združenih podobnih si nagibov, ali pa iz spora teh nagibov z onimi druge skupine individuev. Posebno poudarja Spencer **spoznavanje čustvovanja**, ker iz čustvovanja izhaja dejanje in ne iz spoznavanja. Z dobrim šolstvom, z lepimi povestmi širimo pač znanje, vedo, omiko. Ali omika ni nikakor nrvstven faktor. Vaja umstvenih sposobnosti ne povzroča boljšega, nrvstvenejšega čustvovanja. Kdor pozna n. pr. latinsko slovnico do pičice, je lahko kljubu temu brezvesten goljuf. Na zmoti, da povzroča naše spoznavanje čine, sloni večji del naše zakonodaje in naše moderne vzgoje. Človeštvo bo izboljšal etični in ne intelektualni pouk. Vendar bodi etični pouk samonikel, t. j. vrši naj se po lastni skušnji, a ne posredno po moralnem mladinskem berilu in po propovedovanju. Ker vemo, da obstoja prava zveza le med čustvom in se etično delovanje vzbuja in vzgaja le s čini, ki jih izsiljuje tozadevno čustvo zopet in zopet. To pa naj se v prvi vrsti poveri staršem, domu; šola je pri tem le postranskega pomena. Stopnjevatni moramo tedaj čustvo roditeljske odgovornosti in ne smemo te odgovornosti — kakor se danes godi — zvrčati v pretežnem delu na šole, zavode in slične naprave, ki jih nazivljamo tudi «človekoljubne».

Prihodnost naroda leži v naravi njegovih individuev, ki se neizogibno spreminja prilagajajoča se razmeram, katerim so izpostavljeni. Čustva, ki jih vzbujajo te razmere, se neizogibno utrjujejo, medtem ko druga, manj važna čustva pojemajo na sili. Če to spoznamo, ne bomo iskali ključa do etičnega dvignjenja katerega si koli naroda v moralnih propovedih niti v goli umstveni vzgoji, temveč v dnevni vaji višjih čustev in v zatajevanju, v zatiranju nižjih. Pri tem naj vsak član naroda polno občuti vse posledice svojih, po čustvih narekovanih činov, toli kazen kolikor dobiček. Kdor tako vzgaja — le ta vzgaja res narodno.

Nadaljnji zgled o potrebi dušeslovnih študijev za sociološko premotrivanje je žensko vprašanje. Primerjalna psihologija obeh spolov je silo potrebna. Mož in žena si nista enaka niti telesno niti duševno. Razliko tvori med obema ena in ista temeljna potreba, namreč prilagodjenje k očetovstvu in k materinstvu. Roditeljski nagon, ki je lasten obema spoloma, pa se ne pojavlja pri obeh enako. Pri ženi je bolj prevladujoč in specializiran negoli pri možu, kar je zopet neposredno odvisno od telesne specializacije žene k materinstvu. So pa še druge temeljne razlike med moško in žensko naravo, katera je na pr. bolj

nagnjena k sočutju negoli k pravičnosti. Ženski um je bolj sprejemljiv za konkretno in bližnje negoli za abstraktno in odležno. Vse te razlike bo sčasoma zabrisala napredujoča civilizacija, ali danes še obstajajo in sociolog mora računati z njimi, saj so vplivale ženske neposredno ali posredno že od nekdanj pri določevanju družabnih uredb.

* * *

Spencer sklepa:

Naravni zakon vlada družabni red; to maramo pripoznati, drugače ne more obstojati sociologija kakor veda. Družabnemu delovanju in političnim dogodkom moremo pripisovati le naravne vzroke, izključiti moramo vsako nadnaravno «previdnost».

Znanstveno proučevanje sociologije bo vodilo do pravičnega ocenjevanja raznih strank in njihovega gibanja, omejil bo nade in bojzani ekstremnih strank. Kljubu temu pa ni nikakor vseeno, kaj nam je učiti, kakšna načela moramo zastopati med ljudstvom. Človek višjega tipa bo malo pričakoval od svojega dela, ali ves se bo žrtvoval za ta majhen napredek. Z velikim trudom se da le malo doseči — to je resnica — ali stremeti po tem malem, to mora napolniti hotenje višjega človeka. Na ta način bo spajal človekoljubno energijo s filozofsko mirnostjo.

* * *

V «Dodatku» se Spencer navdušuje osobito za **zasebno inicijativo**, ki naj nadomesti kjerkoli možno državno delovanje.

Vsak državljan, pravi, mora spoznati v sebi bitje, čigar volja tvori neki faktor v socialnem razvoju, a čigar volja je produkt vseh predidajočih vplivov, tedaj tudi socialnih vplivov. Vsako razširjanje delovanja javnih organov (vlade) tedaj le omejuje krog zasebne delavnosti ter potvarja umevanje o odgovornosti posameznika in o odgovornosti javnih organov, tako da posamezniki kaj radi zvrčajo svoje dolžnosti na skupnost. In če to stopnjujemo, dospemo do naziranja, da mora državno delovanje prav vse izvršiti, zasebno pa prav nič več. Po tem mišljenju bi bilo osebnost blagostanje posameznega državljana le javna (državna) in ne več zasebna zadeva. In to nas vodi po Spencerju v «absoluten komunizem», ki s svojimi posledicami vede v smer industrialne in nacionalne pogube.

Zasebni iniciativi je tedaj stavljati čim manj ovir mogoče. Tako sklepa Spencer, ta sloviti zagovornik individualizma.

S temi vrsticami sem skušal podati po možnosti pregledno in točno vsebino Spencerjevega znamenitega dela, čigar izvorni naslov se glasi: «The Study of Sociology. By Herbert Spencer». Mestoma sem jo podal z njegovimi lastnimi besedami, večinoma s par značilnimi potezami. Pomudil sem se seveda bolj pri njegovih sodobnejših izvajanjih. Morda se mi je posrečilo, mogoče mi je pero tu in tam izpodletelo. Mogoče sem bil preveč jednat. Ali prostor je tiran. Bralec naj upošteva, da sem stisnil v štiri bore članke delo, ki obsega v prevodu krog šeststo drobno tiskanih strani.

FELJTON

Ivo Meštrović

O Meštroviću je pri nas doma in v inozemstvu napisanih toliko monografij in študij, da postaja na-

ravnost brezpredmetno pisariti o njegovi veličini. Meštrovićev sloves je utemeljen po skulpturah iz Kosovskega cikla in iz religioznih motivov, torej umotvorov, ki so bili razstavljeni v Rimu, Parizu, Londonu in Bruslju, ter so morda šele sploh od tam

prišli domov na ogled. Domovina se je kiparju-genu izkazala nevhvaležna mačeha; in Meštrovič, neprerok doma, odhaja s svojimi skulpturami za preroka v tujino.

Meštrovič je razstavil pri očetu Jakopiču brž po Jamovi razstavi. Se so sveže učinkovale barvne nianse ljubljanskega poeta, ki je umaknil svoja dela pred silno dinamiko dalmatinskega mojstra. Kolekcija pri Jakopiču je bila sestavljena tako srečno, da je tudi povprečen obiskovalec razstave moral naslutiti nje, ki govori milijonom, ne oziraje se pri tem na meje kontinentov. Razstavljena so bila dela v mavcu, bronu, kamnu, marmorju in lesu ter nekaj originalnih litografij.

Razpored umotvorov je bil radi lažjega pojmovanja kronološki. Poleg istnega portreta z značilnimi romantičnimi črtami mladosti je stal portret g. Sadnikarja iz Kamnika (obe deli iz l. 1903) in poleg njiju «Laokoon mojih dni», kjer je Meštrovič nakažal svoje zmožnosti vsaj v obvladovanju forme. S tem delom si je mladi kipar pridobil prvo nagrado na dunajski umetnostni akademiji l. 1906. Svet je začel postajati pozoren nanj. «Laokoonu», ki ima v sebi še dobro mero patosa, je sledila v čistosti že absolutnejša «Ženska glava», za njo pa nežno dahnjeni «Spomini» s potezo pristne jugovzhodne karakteristike. «Borec» iz l. 1911 je težji: napeto mišičje kaže na akcijo, a Kristova glava (Ecce Homo) je prvi korak razvoja v smer, ki je Meštroviču prinesla mnogo truda, veliko borbe in neomejeno priznanje. «Lastni portret» iz l. 1912 se bistveno razlikuje od onega iz l. 1903: obraz je tu vseskozi nosilec misli, ideja sama pa je zajeta v trenutku, ko se notranjost pripravlja na manifestacijo ustvarjajoče sile. Sledita v plitek mavec rezana «Pietà» in «Kosovska kolajna». Takoj nato pride «Zmagovalčeva glava», sinteza lizičnega elementa, ki podjarmlja. 1915 reže Meštrovič «Mladenica» in «Deklica» v lesu, v istem času dogotovi «Žensko busto» in vlije miniaturno statueto svoje žene. Nato začne oblikovati biblijo: glavo Janeza Krstnika, Jezusa in Magdaleno, Jezusa in Samaritanko, Snemanje s križa, Vesele in žalostne angele, Jezusa na križu, Marijo z detetom.

Svetopisemski motivi prevladujejo v mojstrovem ustvarjanju do l. 1920. Njih višek je «Kristus na križu». Ta Kristus, ki je vzel nase vse grehe sveta, je stilistično tako izdelan, da učinkuje grozovito. Visok je 3—4 m ter je, izvzemši roke, iztesan iz enega samega debla. Truplo je vezano na materijo, ki ga ne pusti od sebe; samo roke hočejo kot dvoje simbolov hrepenenja kvišku, nekam gor, pod nebeske zvezde.

V istem času dela Meštrovič na «Ženi v molitvi», «Karijatidi», «Arhangelu Gabrijelu», Mariji z detetom» (topot v lesu), na «Jezusu, ki izganja kupce», na «Mariji med angeli», na «Skušanju», «Skici za Marijo», «Angelu», «Magdaleni» in na «Angelih, ki svirajo». Nato sledi nova epoha, katere zametki segajo idejno že v l. 1919 in l. 1920. «Deklica poje ob kitari» in «Deklica s cvetko». Sem spadajo nove in najnovejše Meštrovičeve umetnine: «Žena s kitaro», «Bralka», «Mati z otrokom», «Deklica s kitaro», «Ženska statueta» (I in II), «Žena z vijolino» ter «Ženska statueta v mavcu».

Že iz teh suhih naslovov je razvidno, kako ogromno je Meštrovičovo delo na idejno-vsebinskem po-

lju. Ves čas svojega ustvarjanja se kipar drži linije, njegovi motivi se ne izčrpavajo v samo eni, površno obdelani misli, temveč zajemajo vselej iz celega kroga idej; mojster ostavlja te kroge šele tedaj, ko se je domala izživel v njihovih sferah. —

Stopnje dosedanjega Meštrovičevega razvoja so tri; pred vojno: Kosovski hram' (dovršen samo v posameznostih); med vojno in po vojni: religiozni motivi; zadnja leta: mavzolej obitelji Račić v Cavtatu. (Nar. Galerija v Ljubljani: Ivan Meštrovič).

V prvi periodi Meštrovičevega ustvarjanja je opaziti vidne vplive narodne pesmi; na nji je zgrajen ves ciklus Kosovskega hrama. Druga doba izpričuje popolno zrelost, iz katere niknejo najprej religiozni motivi in potem, kot naraven postulat njihov, ideja mavzoleja v Cavtatu, na distanco moderna paralela klasični Michelangelovi Medicejski kapeli. Odtod gre Meštrovičeva pot k občedloveskim problemom («Bralka») ter k idejam glasbenih nagnenj, katere izdeluje zdaj šele v posameznostih, a ki so že značilne za smer njegovega udejstvovanja v prihodnosti.

Meštrovič je letos šele 40 let star. Njegova izrazna in idejna sila je pri polni moči. Nehvaležne domače razmere ga ženejo v Ameriko, odkoder se nekega dne brez dvoma vrne med nas še monumentalnejši, popolnejši in slavnejši kakor je danes.

Ljubljana, v avgustu.

Stano Kosovel.

Ruski pesniki in revolucija

«Smo zdaj starejši za sto let. In vse to — je povzročil samo en dan». Tako je pozdravila Ana Ahmatova napoved svetovne vojne. Toda vojna bila je le začetek poznejših iskušenj, v katerih gre svojo križvo pot ruski narod in rusko pesništvo. Tekom zadnjih petih let so se dogodile take izpremembe, da se v današnji Rusiji ne spozna prejšnja. Skoro je utonilo v valovih preteklosti dekadentstvo, ponosno na svojo maloumljivost in osamljenost. Ta kult osebnosti, to teozofsko in idealistično razpoloženje je ugasnilo pod težo vsakdanjosti. Pesniki ne natisnejo zdaj verzov kakor prej, v času Nikolaja Nesrečnega, v zvezkih posebne kvadratne oblike pa nabranen, temnorumenem papirju, ko je že zunanost kazala na vsebino. Zdaj sploh ni papirja. Se šolski otroci pišejo s palico po snegu ali z ogljem po zidu. Mlad pesnik Lidin, ki je «nosil lani v Moskvi kocko Maggi v žepu, kakor ciankalij za zadnji trenotek, če bo moral umreti lakote», našteje svoje literarne doživljaje. — Klasik ruskega simbolizma Vjačeslav Ivanov, ki dela termos iz starih časopisov, oblečen v damski klobuk in plašč, živi v sobi, ki ima 2° pod ničlo. Pesniška zveza je takrat delila po 50 kg. zmrznjenega krompirja in slanike. «Iz tega se napravijo krasni rezki, če se slanik drobno naseka». Na dvorišču hiše Bahrušina so v vrsti stali Andrej Beli, Balmont in Arcibašev, «resnih obrazov kakor pri obhajilu». Delil pa je komisar v **kožuhu** in nekateri «so imeli srečo **stisniti mu roko**».

Vendar je iz te skrajne bednosti in ponižanja vzkliklo rusko pesništvo tako razkošno, da je prišel stari izrek inter arma silent musae popolnoma ob veljavo. Ta, ki je onemogel, ne zna peti. Nove pesmi niso le dokaz življenjske moči Rusije, temveč tudi korak naprej. Pred vojno, l. 1908 je veliki moralist L. N. Tolstoj v znanem pismu Leonidu Andrejevu

predbacival ruskemu simbolizmu nenaravnost in neiskrenost, željo osupniti bralca. Vsa drugačna je sodobna ruska literatura v svojem novem razcvetu, katerega cilj je pojasniti največji dosedanji potres. Zdaj ne prezira umetnik življenja in se ne skriva pred njim v svoje gradove, temveč ga jemlje in preiskuje v celoti. Ravno to je vtisnilo ruski literaturi pečat nacionalnosti, katere ni imela pred vojno in revolucijo. Sodobna ruska lirika je vsa v gibanju, toda predno označim njene struje, se ustavim pri pesnikih, ki so ohranili več ali manj nepremičnost. To so utemeljitelji ruskega simbolizma. **Balmont**, prvi od njih, se skoro ni oglasil na revolucijo. Nasprotnik sovjetske vlade, je odšel v emigracijo. Povsem drugo stališče je zavzel **Valerij Brjusov**, ki je ostal v Rusiji in dosegel visoko mesto pod sovjeti, kljub temu, da ni boljševik in je tudi osamljen kot pesnik; obsvožan je od proletarskih poetov vsled svojega individualizma. Samo nekatere intimne pesmi razodevajo težek notranji boj tega ponosnega pesnika. V l. 1905. ob prvi revoluciji je tudi Brjusov udaril državljansko struno. Takrat je spesnil »Zidarja«, kateri v belem predpasniku in z zvesto lopato

zida ječo, namenjeno delavcem, mogoče lastnemu sinu — saj ni treba bogatemu krasti. Zidar molči, ker ve, da se bliža njegov čas. — Takrat je bil pesnik pripravljen žrtvovati življenje, da pomaga množici vstvarjati novi svet. («Ob večerni uri») — V pesmih iz l. 1921—1922 pa je samo vdanost v usodo, katera brez vprašanja začrta vsakemu pot. Krvave sence umrlih kažejo smernice. Mi smo obsojeni nadaljevati beg kakor mrtve zvezde. «Se preteklosti ne povrača. In v daljavo po orbiti — pot začrtana nam je. Biti suženj, to je plača — sreče; skupaj eno biti — in zediniti srce». Povprečen ruski inteligent je rad igral v revolucijo pred l. 1917, potem pa se je s strahom odvrnil od boljševištv. Za te ljudje ima Brjusov samo bridko ironijo. V pesmi Suvectiva jih sarkastično vpraša, zakaj so obupane, če ni prišla revolucija liki nedolžnemu jagnjetu. Ni dosledno se prej otroški veseliti konca carske vlade, potem pa motriti zrušen prestol z očesom preplašene srne. «So sanje fantastu in estetu — samo od daleč všeč nemara? Samo v knjigi in pri poetu — originalnost Vas očara?»

(Nadaljevanje).

ŠOLSKE VESTI

Imenovanje kr. proveditorja

Naučno ministerstvo je imenovalo za kr. proveditorja Julijske Krajine v Trstu dokt. vit. Josipa Reino, ki je že došel na svoje mesto. Dejansko je že bil na čelu šolstva v naši pokrajini od novembra 1918 do tedaj, ko se je gubernatorat odpravil. Takrat so poklicali vit. Reino v ministerstvo za pouk, odkoder prihaja sedaj spet v Trst.

Novi kr. proveditor je rodom iz Sicilije, pozna pa do dobra šolsko zakonodajo, ki je veljala v Julijski Krajini in ki jo bodo menda v kratkem nadomestili z novim šolskim zakonom, delom Gentilejevega ministerstva.

Ob imenovanju dokt. vit. Reine se poudarja, da je bilo treba izbrati moža, ki to zemljo pozna in ki jo je študiral, ki pa nima predsodkov, političnih simpatij in mrženj iz predvojnih časov v teh krajih, ker je rojen drugje. Julijska Krajina da ima še vedno slovanski živelj, ker je na vratih Italije, zato je tudi proveditorat v Trstu eden najvažnejših v državi. Voditelj tega proveditorata da bo moral vedeti, kje je meja med kulturnimi potrebami in političnimi stremljenji slovanskega življa na šolskem polju. —

Vzdržujemo se vsakršne opazke. Novo šolsko leto je pred vrati, zato bomo kmalu imeli priliko videti dejanja. Najljubše bi nam bilo, če bi imeli čim manj prilike govoriti o reševanju šolskega vprašanja v naši pokrajini. Kar se stanu tiče, bi želeli, da se vsaj nekoliko omeji preganjanje učiteljstva, na čemer je bilo tako bogato preteklo šolsko leto — ako se že mora učiteljstvo preganjati.

Kr. ministerstvo za nauk je dne 27. avgusta podaljšalo rok za razpis def. učiteljskih mest na ljudskih šolah novih pokrajin od 15. avgusta do 18. septembra t. l. To je sporočil kr. šolski proveditorat za Jul. Benečijo v Trstu okr. šol. svetom z uradno št. ³²⁹/8044. Kdor je torej zamudil rok, naj to naknadno popravi po navodilih tovariša Fr. Mermolja v Edinosti.

Naše plače. Goriško.

Službena doba	Plača	Stanarina	Oprav. doklada	Draginjska doklada	
				D. 14. IX. 18 No. 1314	R. D. 5. VI. 20 No. 737
1—3	3100				
4—7	3600				
8—11	4000				
12—15	4400	L 300—	L 100—		
16—19	4700	L 240—	L 150—	L 1200—	L 1200—
20—23	5000		L 200—		L 1200—
24—27	5300				
nad 28	5600				
		Voditelji Učitelj(ce)	Voditelji enorazrednic dvorazrednic tro- in večrazrednic	Poročeni Neporočeni	Neporočeni Poročeni in se za ženo in vsakega otroka do 18. leta po 85 st. dnevno.

V Učit. listu bomo objavili postopno prejeme učiteljstva, kakor so odmerjeni v poeedinih okrajih.

Danes priobčujemo tabelo za okraje Goriško-Gradišćanske. Po tej razpredelnici si lahko vsak natančno izračuni letno oz. mesečno plačo.

Evo primera, ki velja za poročenegega tovariša z 2 otrokoma, s 25 službenimi leti, na dvorazrednici:

Plača	L 5300—	
Stanarina	„ 250—	
Vodstvo	„ 150—	8872:20:12 = 739:35 L
I. drag. doklada	„ 1200—	(letno) (mesečno)
II. „ doklada	„ 2130:66	
	L 9030:60	
Manj za knjižnico	„ 43:08	
Manj za penz. zalog	„ 115:32	
	L 8872:20	

G. nadzornik Rubbia vabi učiteljstvo gorišk. okraja, naj se vpiše v sindikat učiteljstva, v katerega

sami italij. tovariši ne marajo. Ali je res to njegov posel? In pa še v kakem času vabi! Tik pred nastavitvami učiteljstva za šols. l. 1923/4! Ali pomenja to začetek preganjanja slovenskega učiteljstva v goriškem okraju? Žalostna nam majka!

Naš t. Jereb Fran, bivši šolski voditelj v Dolini, se mora izseliti, ker ni dobil državljanstva. Preživel je tu nad 40 let ter je z mirnim, a neutrudnim delom izžl v tej zemlji vse svoje boljše moči. Sreča mu ni mila, na stara leta mora drugam, z bolno soprogo in hčerko. Pozdravljamo ga iskreno ter mu želimo jasnejših dni, kakor jih preživlja!

Nekoliko statistike „Novega roda“ Goriški okraj

Ime šole	Število otrok	Naročnikov		V %	
		lani	letos	lani	letos
Št. Maver	49	—	8	—	16.3
Miren	247	40	30	12.7	12.1
Murovci	?	—	—	—	—
Opatje selo	115	—	—	—	—
Orehovlje (Bilje)	47	—	1	—	2.1
Osek - Vitovlje	140	26	7	18	5
Otlica	123	5	—	3.5	—
Ozeljan	197	34	21	17	10.6
Št. Peter	288	—	—	—	—
Pevma	127	—	2	—	1.5
Plave	81	10	10	10.8	12.0
Podgora	172	20	25	8.6	14.5
Podlaka	?	—	—	—	—
Podsobotin	63	13	5	13	8.0
Prvačina	203	22	37	10	18.2
Ravne	70	—	—	—	—
Ravnica	77	—	—	—	—
Renče	279	73	—	23	—
Rihemberg	379	50	10	12	2.6
Ročinj	177	7	—	4.7	—
Rupa	56	—	—	—	—
Solkan	455	50	31	13	6.8
Sovodnje	131	18	16	11.6	12.2
Skrilje	94	—	3	—	—
Srednje - Kamb.	60	1	—	1.6	3.2
Šeberljak	55	2	2	3.6	3.8
Šempas	294	15	—	8	—
Šmarje	145	5	6	5	4.1
Štandrež	315	58	52	20	16.5
Tevče	39	—	—	—	—
S. Tomaž	80	3	3	3.7	3.7
Tribuša	66	3	—	4.3	—
Trnovo	99	—	7	—	7
Vedrijan	50	—	2	—	4
Vipolže	106	3	2	2.6	2.8
Višnjevnik	107	—	3	—	2.8
Voglarji	72	—	4	—	5.5
Vogrsko	216	—	5	—	2.3
Vrata	57	—	—	—	—
Vrh pri Kanalu	27	—	1	—	3.7
Vrh (Rubije)	43	—	—	—	—
Vrtojba	306	36	18	11.8	5.5
Vrtovin	71	—	—	—	—
Zalošče	106	23	5	20.9	4.3
Zapotok	66	—	11	—	15.1
Vel. Žablje	64	—	—	—	—

POLEMIKA

O historičnem materializmu

Žal, da se polemika o tem velevažnem vprašanju ni izlila — ne sicer po moji krivdi — v ono smer,

kot sem si to zamislil ob mojem prvem članku «Nekoliko o historičnem materializmu», ki, mimogrede povedano ni bil napisan le kot kritika J. Pahorjevega članka «O nravni vzgoji», ampak bolj kot študija o filozofičnih temeljih marxizma, ob katere se je obregnil v svojem članku prijatelj J. Pahor, ki sicer priznava socialno-ekonomični in politični program marxizma, ne pa njegove filozofične in zgodovinsko-teoretične podlage, iz katere sledi popolnoma logično izpeljano stališče v vprašanih etike in religije in brez katere vise — po mojem mnenju — v zraku tudi socialno-ekonomska naziranja in njihovi politični izsledki marxistične teorije in prakse. Predvsem o teh vprašanih je bil moj namen načeti diskusijo, ki bi mogla biti tudi pri nas precej plodovita, kajti v drugih deželah so prav v zadnjem času ta vprašanja zopet vzzanimala marxistično prakso in jo bodo morala prej ali slej tudi pri nas.

Ni šlo torej le za «to ali ono teorijo», po kateri bi bil ali ne bi bil bog — saj je ateistično stališče v tem vprašanju le induktivno izpeljani logični zaključek pri marxizmu in ne predpogoj vsega drugega, kakor n. pr. pri katolicizmu in logično — pri vseh idealističnih strujah vse dosedanje filozofije — ampak šlo je za idejo, za teorijo, ki jo jaz, kljub njeni «enostavnosti», ki je za enkrat edini argument, ki ga J. Pahor navaja proti nji, priznavam v celoti, kot določen, vseh panog človeškega socialnega in kulturnega udejstvovanja dotikajoč se sistem, — in glede tega, mimogrede povedano, nisem popolnoma osamljen na svetu — medtem ko priznava on le nekatere praktične rezultate te teorije, in stoji glede ostalih vprašanj na drugem stališču, po katerem bi moral dosledno tudi glede socialno-političnih naziranj dospeti do — revizionizma, ali se pa mora strinjati v njegovih vprašanih s krščanskimi socialci, katerih naziranja so — «srednjeveška», kar ni razumeti le kot «liberalni šlager», ampak kot dosledni rezultat marxistične analize historičnega mesta, ki ga zavzema v moderni dobi krščanski socializem.

— Glede vprašanja «nravne vzgoje», ki zadobi za marxista značaj **razredne** vzgoje, mislim, da bi mogli priti do diskusije pozneje, ko bi osvetlili one probleme, ob rešitvi katerih bi mogli zavzeti stališče do nravne vzgoje in pedagogike sploh. Revolucionarni marxizem mora namreč nujno revidirati vse kulturne vrednote dosedanjega človeštva, brezpogojno rušiti ono, kar je razvoj sam že določil smrti in na novo organizirati človeško kulturo na način, da združi trajne vrednote, ki jih je ustvarila dosedanja družba z novimi, ki jih ustvarja kulturna in socialna revolucija proletariata, razreda, ki sta mu prav zgodovinski razvoj in mesto, ki ga zavzema v proizvodnem procesu določila te revolucionarne organizatorične naloge. Vsled tega se mora os vsake diskusije vrteti predvsem okrog tega osnovnega vprašanja, vse drugo je sekundarnega pomena. Glede vseh onih vprašanj, o katerih me pozivlja, da pišem, ponavljam, da treba osvetliti najprej osnovne probleme, mimo katerih ni mogoče; sicer pa upam, da bom še kdaj razpravljaj o teh vprašanih, kljub mnogemu hvaležnejšemu in aktualnejšemu materialu, ki mi ga moje znanstveno prepričanje ukazuje v praksi razreševati, saj sem še mlad in moja mladost je bila že marsikaterim veljakom učiteljskega stanu v spotiko, na kar sem še prav posebno ponosen.

VI. Martelanc.